

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการรับประทานยาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
ของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารับบริการที่คลินิกเบาหวาน*

FACTORS RELATED TO MEDICATION ADHERENCE AMONG PATIENTS
WITH DIABETES MELLITUS TYPE 2 AT DIABETIC CLINICS

สิริมาสง วงศ์ใหญ่ (Sirimas Wongyai)¹

วันทนา มณีศรีวงศ์กุล (Wantana Maneesriwongul)²

พรรณวดี พุวัตินะ (Panawadee Putawatana)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Descriptive correlational study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผู้ป่วย (ลักษณะส่วนบุคคล ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน การสนับสนุนทางสังคม) ปัจจัยด้านอาการเจ็บป่วย ปัจจัยด้านยา ปัจจัยด้านผู้ให้การดูแลรักษา และปัจจัยด้านสถานบริการกับการรับประทานยาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 จำนวน 225 ราย ที่มารับบริการที่คลินิกเฉพาะทางโรคเบาหวาน และคลินิกโรคเบาหวาน อายุรกรรม โรงพยาบาลราชวิถี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ความสะดวกในการเดินทางมารับบริการ ความสะดวกในการรับบริการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับประทานยาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอของผู้ป่วยโรคเบาหวาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .144$, $p < .05$; $r = .189$, $p < .01$ และ $r = .144$, $p < .05$ ตามลำดับ) ลักษณะส่วนบุคคล ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน การสนับสนุนทางสังคม การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน การสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่/พยาบาล และการสนับสนุนทางสังคมโดยรวม ปัจจัยด้านอาการเจ็บป่วย ปัจจัยด้านยา ปัจจัยด้านผู้ให้การดูแลรักษา ปัจจัยด้านสถานบริการ (ได้แก่ ระยะทางในการเดินทางมารับบริการ ระยะเวลาในการเดินทางมารับบริการ ระยะเวลาในการรอรับบริการ และความถี่ของการนัดตรวจรักษา) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการรับประทานยาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2

ผลการศึกษานี้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการพยาบาลในการติดตามส่งเสริมความต่อเนื่องสม่ำเสมอในการรับประทานยาของผู้ป่วยโรคเบาหวาน โดยเน้นความสำคัญในการจัดระบบบริการที่เพิ่มความสะดวกในการรับบริการและการเพิ่มการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว โดยเฉพาะผู้ป่วยที่มีโรคเรื้อรังร่วมซึ่งรับประทานยาเป็นจำนวนมาก

คำสำคัญ : การรับประทานยาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ, ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2, ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน, การสนับสนุนทางสังคม

Correspondence : ผศ.ดร.วันทนา มณีศรีวงศ์กุล โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, E-mail : rawlp@mahidol.ac.th

*วิทยานิพนธ์ ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

¹ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล Email : c.lox.a@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี Email : rawlp@mahidol.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี Email : rappw@mahidol.ac.th

Abstract

This descriptive correlational study was conducted to explore relationships between patient factors (personal characteristics, knowledge of diabetes, and social support), disease characteristics, medication factors, provider factors, as well as clinical setting factors and medication adherence among patients with diabetes type 2. A sample of 225 patients with diabetes type 2 were purposively recruited from two diabetes clinics at Rajavithi Hospital. Data were collected by using self-report questionnaires.

The research findings indicated that social support from family, convenience of transportation to the clinic, and convenience of service utilization were significantly positively related to the medication adherence ($r = .144$, $p < .05$; $r = .189$, $p < .01$ และ $r = .144$, $p < .05$); personal characteristics, knowledge of diabetes, social support from friends, from providers/nurses, and overall social support, disease characteristics, medication factors, provider factors, and clinical setting factors were not related to medication adherence among patients with diabetes type 2.

These research findings can be utilized in planning for a service to monitor and enhance medication adherence among this group by emphasizing on their convenience on service utilization and social support from family members, especially those who have other chronic illnesses prescribed with numerous medications.

Key Words: Medication adherence / Diabetes Type 2 / Knowledge of Diabetes / Social support

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุขของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2547 โรคเบาหวานเป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับที่ 12 หากไม่มีการดำเนินการในการป้องกันและควบคุมโรคเบาหวาน มีการคาดการณ์ว่า จะมีจำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานเพิ่มขึ้นเป็น 200 ล้านคน (WHO, 2008) และจะเป็นสาเหตุการเสียชีวิตของประชากรทั่วโลกเป็นอันดับที่ 7 ใน ปีพ.ศ. 2573 (WHO, 2008) จากการสำรวจจำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานในประเทศไทย พบว่ามีจำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานทั้งหมด 1,536,000 คน ในปี พ.ศ.2543 และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 2,739,000 คนในปี พ.ศ.2573 สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข (2552) รายงานว่า

อัตราการป่วยของโรคเบาหวานเท่ากับ 879.58 รายต่อประชากร 100,000 คน และอัตราการตายต่อประชากร 100,000 คน จากสาเหตุการตาย 10 อันดับแรกของประเทศไทย พบว่าโรคของต่อมไร้ท่อ โภชนาการและเมตาบอลิซึมเป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับที่ 8 ในปี พ.ศ.2548 และ 2552

เป้าหมายสำคัญในการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวาน คือ การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดและป้องกันโรคแทรกซ้อนซึ่งเป็นการรักษาเพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยให้ดีขึ้น ผู้ป่วยจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

โรงพยาบาลราชวิถี เป็นโรงพยาบาลตติยภูมิในสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ขนาด 1,182 เตียง ซึ่งให้บริการครอบคลุมทั้งด้านการบริการ